

Vendula Hingarová, Zdenko Maršálek (2022): *Posláni na sever: Češi na nucené práci v Norsku*

Červený Kostelec: Pavel Mervart. 261 s.
ISBN 978-80-7465-537-1.

Acta Fakulty filozofické
Západočeské univerzity v Plzni /
West Bohemian Review of
Social Sciences & Humanities
2023, Vol. 15 (1-2), 51–52
DOI: <https://doi.org/10.24132/actaff.2023.15.1-2.8>
<https://actaff.zcu.cz/>
ISSN 2336-6346

This paper is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Tématu nuceného nasazení mladých lidí z Protektorátu v německém průmyslu i zemědělství byla zejména v posledních zhruba třiceti letech v odborné literatuře věnována velká pozornost, kdy vycházely jak monografie z pera badatelů (např. práce Tomáše Chvátala o nucených pracích v oblasti východních Čech nebo sborník shrnující příspěvky ze semináře konaného ve Státním ústředním archivu *Museli pracovat pro Říši*, Praha 2004), tak memoáry a ego-dokumenty samotných nasazených, jako např. almanach *Byli jsme totálně nasazení* (Praha 1991–1992), Jan Hiblbauer: *Berlín 1943 aneb Svědectví o zavlčení českých studentů z Pardubic do válečného Německa* (Pardubice 1996), Ladislav Valík: *Čtyřadvacátníci* (Brno 2010), Jiří Karen: *Kdybych se snad nevrátil* (Praha 2006). Prožitky nuceně nasazených žen pak zprostředkovala Stanislava Zvěřinová: *Devatenáct nám bylo pryč* (Praha 2001). Několik publikací k tématu však vyšlo i během komunistického období, například František Mainuš: *Totálně nasazení 1939–1945* (Praha 1974). Vedle původních prací českých autorů jsou přitom k dispozici i práce překladové, z nichž na tomto místě zmiňme alespoň tuto: Mark Spoerer: *Nucené práce pod hákovým křížem* (Praha 2005).

Těmto pracím je vlastní zaměření především na nasazení v samotném Německu (včetně inkorporovaného Rakouska) nebo na českém území. Mladí Češi však byli v menším měřítku nuceně nasazení i v dalších okupovaných zemích. V souladu se svým odborným za-

měřením tak začala skandinavička Vendula V. Hingarová před několika lety sbírat výpovědi pamětníků nasazených v Norsku neboli Noráků, jak sami sebe označovali. Poznatky a materiály, které se jí a jejímu postupně se rozrůstajícímu česko-norskému týmu podařilo nashromáždit, nejprve zpřístupňovala zájemcům na samostatném webu www.noraci.cz, posléze vznikla na dané téma i putovní výstava *Posláni na sever*, kterou bylo možné navštívit i v prostorách Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje, a na konci loňského roku spatřila světlo světa samostatná publikace téhož názvu, na jejíž výsledné podobě se kromě Hingarové podílel odborník na moderní vojenské dějiny Zdenko Maršálek.

Autorská dvojice v knize klade důraz na ego-dokumenty, vychází především z dochované korespondence i z několika málo získaných nepublikovaných memoárů. Opírá se však i o archivní výzkum jak v českých, tak v norských archivech, díky čemuž bylo možné informace ze získaných ego-dokumentů zasadit do širšího konceptuálního rámce. Díky tomuto syntetickému přístupu zaujímá kniha v rámci dosavadní publikační produkce na téma nuceného nasazení specifické postavení, neboť ve většině publikací věnujících se této problematice převažuje jedna z vrstev, ať už pamětnická nebo odborná.

Jakkoliv by to název knihy mohl evokovat, nezaměřili autoři svou pozornost pouze na specifika nuceného nasazení mladých Čechů v Norsku. Přehledně a srozumitelně na-

stiňují celý systém organizace nucených prací od nábory pracovních sil v Protektorátu přes organizaci cesty do místa určení a vyplácení mzdy až po omezené možnosti čerpání dovolené. Nechybí ani krátká kapitola věnovaná Čechům, kteří při nasazení v Norsku zahynuli, ať už při nehodách či při pokusu o útěk. Ačkoliv se jednalo jen o jednotky procent z celkového počtu v Norsku nasazených českých pracovníků, je důležité na tyto muže nezapomínat, neboť právě jejich osud nejvíce demonstruje nebezpečí a zločinnost celého systému nucených prací.

Za specificky norské aspekty publikace lze v první řadě pokládat vypracované přehledy mapující jednotlivé lokality v Norsku, kde byli mladí Češi nuceně nasazeni, a dále kapitoly věnované možnostem trávení volného času, kdy se Češi mohli kochat krásami pro ně značně exotické norské přírody, a vztahům mezi Čechy a dalšími národnostmi, kdy se autoři – pochopitelně vedle vztahu k německým dozorcům a nadřízeným – zaměřili především na norské civilisty a kočovné sámské obyvatelstvo. Z příslušníků ostatních nuceně nasazených národů autorská dvojice blíže zmiňuje pouze opatrné projevy sympatií a lítosti ze strany Čechů vůči sovětským zajatcům, vztahy mezi Čechy a příslušníky dalších národů v knize analyzovány nejsou, což je jedna z mála výtek, které lze vůči výsledné podobě knihy vznést – podle přiložených tabulek bylo přitom v Norsku nasazeno i mnoho Poláků, s nimiž se jistě Češi v případě potřeby dokázali snadno domluvit.

Pozitivně je nutné též hodnotit, zejména v kontextu literatury zabývající se nuceným nasazením, skutečnost, že pozornost autorské dvojice nekončí kapitulací nacistického Německa a následnou (leckdy velmi komplikovanou) repatriací nuceně nasazených pracovníků zpět do Československa, ale věnuje se i otázce dopadu nuceného pobytu v Norsku na další život těchto lidí. Tento druhý život Noráků se vyznačoval především pravidelnými společnými setkáními. Několik mužů si též přivezlo z Norska manželky, přičemž je zajímavé, že autorům se nepodařilo dohledat jediný případ, kdy by naopak mladý Čech zůstal z důvodu založení rodiny v Norsku, a stejně

tak autoři nezjistili, že by někdo z těchto nuceně nasazených pracovníků v další kariéře využil kontakty či jazykové znalosti, které během pobytu v Norsku získal. Na tom měla podíl snaha pracovníků samotných na tato jistě náročná léta zapomenout, avšak důvody nezájmu podniků zahraničního obchodu či kateder skandinávských studií na pražské i brněnské univerzitě autoři nezjistili. Alespoň stručně autoři naopak zmínili komplikace spojené s vyplácením odškodnění nuceně nasazeným pracovníkům.

Vzhledem k tematické pestrosti i k samotné vizuální podobě publikace vybavené bohatým a často velmi unikátním obrazovým doprovodem se téměř dře na jazyk shrnout celou knihu výrazem mozaika – bez jakéhokoliv dehonostujícího podtónu, neboť publikace splňuje nároky obsahově i formálně kladené na odborný text. Zároveň ale osloví i zájemce, kteří se obvykle odborným publikacím z různých důvodů vyhýbají. Ve svém výzkumu autoři pokračují i nadále a nově získané informace zveřejňují na výše uvedených webových stránkách, přes které je možné s nimi navázat kontakt, pokud některý ze čtenářů může přispět relevantními informacemi či materiály.

Knihou *Posláni na sever* tak nejen pomáhá čtivým způsobem zaplnit bílé místo v dosavadní české historiografii, ale zároveň naznačuje další možnosti, jakým směrem by se výzkum problematiky nuceně nasazených obyvatel Protektorátu mohl ubírat. Lze důvodně předpokládat, že čeští pracovníci působili i v dalších okupovaných zemích, nosným tématem jsou i poválečné osudy těchto lidí a otázka, zda a jakým způsobem se získané zkušenosti a znalosti projevily v jejich životě v poválečném Československu. Pokud tedy recenzovaná publikace přispěje nejen k hlubšímu poznání málo známé kapitoly česko-severských vztahů, ale inspiruje i vznik dalších výzkumných projektů, splní svůj účel více než dostatečně.

Martin Liška

bez afiliace

Martin-Liska@seznam.cz